

Hubert Mazur

Źródła do dziejów kieleckiego przemysłu po 1945 r. w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach

Studia Muzealno-Historyczne 5, 67-78

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Hubert Mazur (Archiwum Państwowe w Kielcach)

Źródła do dziejów kieleckiego przemysłu po 1945 r. w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach¹

Znajdujące się w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach źródła do dziejów przemysłu zostały gruntownie omówione w pracy zbiorowej wydanej w 1984 r. pod redakcją Zenona Guldona². Dwa artykuły w tej publikacji odnosiły się do przemysłu okresu powojennego. Kazimierz Nobis omówił źródła do dziejów górnictwa i hutnictwa z lat 1945–1950³, a Irena Bałabuch scharakteryzowała źródła do dziejów przemysłu w zespole Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach⁴. Niniejszy artykuł stanowi kontynuację, czy też uzupełnienie, wymienionego wyżej wydawnictwa. Jego zadaniem jest systematyka i omówienie materiałów archiwalnych do dziejów kieleckiego przemysłu w okresie powojennym. Prezentowane źródła zostaną scharakteryzowane w kolejności proveniencyjnej, przy czym pierwszeństwo będą miały akta organów państwowej administracji ogólnej i specjalnej, a następnie zajmę się zespołami archiwalnymi wytworzonymi przez poszczególne zakłady przemysłowe działające na terenie Kielc po 1945 r. Odrębną grupę stanowią akta Komitetów Zakładowych PZPR istniejących przy poszczególnych zakładach oraz dokumentacja wytworzona przez związki zawodowe.

Urząd Wojewódzki Kielecki II (1944–1950)

W październiku 1944 r. w Sandomierzu podjął swą działalność Urząd Wojewódzki Kielecki, po czym 22 stycznia 1945 r. przeniósł się do Kielc. Działający w latach 1944–1950 Urząd Wojewódzki Kielecki pozostawił obszerną, bo liczącą blisko 5000 jednostek archiwalnych, spuściznę aktową w postaci zespołu o nazwie Urząd Wojewódzki Kielecki II. Składa się on z materiałów wytworzonych przez 22 wydziały: Ogólny, Administracyjny, Samorządowy, Społeczno-Polityczny, Opieki Społecznej, Zdrowia, Kultury i Sztuki, Apropowizacji, Handlu, Przemysłowy, Komunikacji, Pomiarów, Odbudowy, Gospodarki Komunalnej, Budżetowo-Gospodarczy, Personalny, Rolnictwa, Urządzeń Rolnych, Pomiarów Rolnych, Wodno-Melioracyjny, Weterynarii oraz Finansów Rolnych⁵.

Najwięcej materiałów dotyczących kieleckiego przemysłu zachowało się w tej części zespołu, która została wytworzona przez Wydział Przemysłowy. Znaleźć tu można przede wszystkim projekty budynków i urzędzeń technicznych poszczególnych zakładów przemysłowych wraz z dokumentacją aktową. Odnaleziono materiały do dziejów

1 Pierwotna wersja tekstu została wygłoszona na konferencji naukowej *Z dziejów przemysłu w Kielcach w XIX i XX stuleciu*, zorganizowanej przez Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Ośrodek Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej w Kielcach, Kieleckie Towarzystwo Naukowe i Muzeum Historii Kielc, która odbyła się 28 I 2012 r. w Muzeum Historii Kielc

2 *Źródła do dziejów przemysłu w XIX–XX wieku w zasobie Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Kielcach*, red. Z. Guldona, Kielce 1984.

3 K. Nobis, *Źródła do dziejów górnictwa i hutnictwa w latach 1945–1950*, w: *Źródła...*, s. 55–69.

4 I. Bałabuch, *Źródła do dziejów przemysłu w aktach Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach*, w: *Źródła...*, s. 79–84.

5 Wstęp do inwentarza, oprac. K. Nobis, Kielce 1980, mps w Archiwum Państwowym w Kielcach (APK).

następujących zakładów: Huta „Ludwików” w Kielcach, Odlewnia Stopów Kolorowych, Państwowe Zakłady Mechaniczne i Odlewnia Żelaza w Białogonie, Zakład Obróbki Drzewa M. Armaty, Stolarska Mechaniczna Państwowego Przedsiębiorstwa Budowlanego, Wytwórnia Drewnianych Szczotek Podłogowych Józefa Jurkowskiego, Kielecka Wytwórnia Wyrobów Betonowych, Kielecka Fabryka Gipsu „Alabaster”, Spółdzielnia Pracy „Kaflarnia”, Zakłady Przemysłowe „Kadzielnia”, Fabryka Papy w Kielcach, Wytwórnia Papy „Szczyt”, Wytwórnia Mydła „Biały Słoń”, Wytwórnia Mydła „Bałtyk” i inne mydlarnie, Rzeźnia Miejska w Kielcach, Centralny Zarząd Przemysłu Mleczarskiego – Ekspozytura Wojewódzka w Kielcach, Powszechna Spółdzielnia Spożywców „Społem”, Fabryka Pierza i Puchu „Plumapol”, Drukarnia Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej „Prasa” oraz kilka zakładów stolarskich. Dużą grupę stanowią sprawozdania z działalności, produkcji i stanu zatrudnienia poszczególnych zakładów: Huty „Ludwików” – później Kieleckich Zakładów Wyrobów Metalowych, Zakładu Mechanicznego Spawalniczego, Fabryki Przyrządów i Części Precyzyjnych, Zjednoczenia Przemysłu Wyrobów z Blachy, Centralnego Zarządu Przemysłu Metalowego – Centrala Apropowizacji, Kamieniołomów Kieleckich Wacława Jagniątkowskiego, Zakładów Przemysłowych Kadzielnia, Fabryki Marmurów, Zakładu Przemysłowego „Marmur-Beton”, Zakładów Wapiennych „Wietrznia”, Kamieniołomów na Czarnowie, Zjednoczenia Przemysłu Wapienników i Kamieniołomów – oddział w Kielcach, Kieleckiej Fabryki Gipsu „Optimus-Gips”, Robotniczej Huty Szkła „Sława”, Wytwórni Wyrobów Betonowych, Zjednoczenia Przemysłu Budowlanego, Zakładów Przemysłu Chemicznego, Wytwórni Fotochemicznej „Orion”, Zakładów Wytwórczych „Społem”, Przetwórni Pierza i Puchu „Neopolplum”, Spółdzielni Wytwórczości Konfekcyjnej „Przyszłość”, Spółdzielni Przędzalniczej „Runo”, Drukarni św. Józefa, Drukarni Aleksandra Wojakowskiego, Tartaku Państwowego, Zakładu Obróbki Drewna.

Wojewódzka Rada Narodowa I (1944-1950)

Wojewódzkie Rady Narodowe (WRN) zostały wyposażone w kompetencje kontrolne nad organami władz rządowych i samorządowych. W aktach Wojewódzkiej Rady Narodowej⁶ w Kielcach zachowały się stenogramy i protokoły posiedzeń oraz sprawozdania z działalności WRN i Wydziału Wojewódzkiego, w których omawiane są sprawy związane z uruchomieniem przemysłu w pierwszych latach po wojnie, sprawy planu sześcioletniego, sytuacji gospodarczej województwa. Istotnym materiałem są również uchwały WRN w sprawie planów gospodarczych i inwestycyjnych. W wyniku kwerendy w tym zespole odnaleziono także wykazy zakładów przemysłowych znajdujących się na terenie województwa kieleckiego wraz z opisem Huty „Ludwików”, wykaz zakładów w Kielcach, spis inwentarza Zakładów Wapiennych Wietrznia z 1945 r., sprawozdania Wydziału Przemysłu UWK z lat 1946–48, materiały dotyczące opracowania 6-letniego planu przemysłu, sprawy dotyczące rozwoju przemysłu gastronomicznego w woj. kieleckim.

Wojewódzka Rada Narodowa II (1974-1990)

Wojewódzka Rada Narodowa była terenowym organem władzy państwowej i samorządu społecznego. Do zakresu kompetencji należało: kierowanie rozwojem społeczno-gospodarczym i kulturalnym, uchwalanie planów gospodarczych i budżetów terenowych, koordynowanie pracy i kontrola wszystkich jednostek administracji i gospodarki na terenie województwa. Została zlikwidowana na mocy ustawy z 8 marca 1990 r. Znaczenie dla dziejów przemysłu mogą mieć protokoły z sesji WRN, protokoły

6 Wstęp do inwentarza, oprac. I. Bałabuch, Kielce 1974, mps w APK.

z posiedzeń Prezydium WRN, a zwłaszcza protokoły z posiedzeń Komisji Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i Gospodarki Finansowej, Komisji Rozwoju Gospodarczego i Zagospodarowania Przestrzennego.

Starostwo Powiatowe Kieleckie II (1944-1950)

W aktach Starostwa Powiatowego Kieleckiego z lat 1944-1950⁷ znaleźć można liczne materiały dotyczące przemysłu na terenie powiatu kieleckiego, z wyłączeniem Kielc. Niektóre informacje mogą jednak odnosić się do przemysłu na terenach włączonych w późniejszym czasie do Kielc. Znajdują się one w licznych w tym zespole wykazach. Na uwagę zasługuje wykaz urzędów, zrzeszeń gospodarczych, przemysłowych i partii politycznych działających na terenie powiatu kieleckiego z 1945 r. Poza tym wymienić trzeba wykazy przedsiębiorstw przemysłowych, w tym także te z podziałem na różne jego gałęzie (drzewny, mineralny, spożywczy). Osobnej wzmianki wymagają wykazy zakładów prywatnych i wykazy zakładów podlegających upaństwowieniu. Interesujące są też kwestionariusze dotyczące rozmieszczenia przemysłu i bogactw naturalnych w powiecie kieleckim oraz sprawozdania z produkcji i stanu zatrudnienia zakładów przemysłowych za lata 1946-1948.

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kielcach

Niewiele materiałów dotyczących kieleckiego przemysłu znaleźć można w aktach Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kielcach⁸, bowiem odnoszą się one głównie do terenu powiatu kieleckiego. Na uwagę w tym zespole zasługują sprawozdania z przeprowadzonych kontroli przemysłu, plany gospodarcze z zakresu przemysłu oraz plan i dokumentacja młyna wodno-motorowego Pietraszki na rzece Bobrzy w gminie Niewachłów. Liczne są też dokumenty dotyczące wydawania uprawnień do prowadzenia przemysłu i rzemiosła.

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kielcach

Pewna grupa materiałów do dziejów przemysłu znajduje się też w zespole Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kielcach. Wymienić tu można m.in. akta związane z działalnością Komisji Przemysłu i Zatrudnienia oraz Wydziału Przemysłowego. Najważniejsze znaczenie mają natomiast plany gospodarcze dla Kielc oraz sprawozdania z ich wykonania.

Akta miasta Kielc

W zespole Akta miasta Kielc odnaleziono zaledwie jedną jednostkę archiwalną związaną z tematem artykułu. Jest to wykaz większych zakładów przemysłowych na terenie miasta Kielc wraz z podaniem ich stanu w 1945 r., który wymienia „Społem” Związek Gospodarczy Spółdzielni Rzeczypospolitej Polskiej, wytwórnię „Granat”, Fabrykę Świec, tartak Dyrekcji Lasów Państwowych, Hutę „Ludwików”, Tartak Państwowy, Zakłady Wapienne „Wietrznia”, cegielnię na Wietrzni, browar przy ul. Chęcińskiej, Zakłady „Kadzielnia”, Wytwórnię Prochu „Pionki”, fabrykę przeróbki pierza oraz inne drobniejsze zakłady.

7 Wstęp do inwentarza, oprac. H. Kowalczyk, Kielce 1966, mps w APK.

8 Wstęp do inwentarza, oprac. M. Baryła, I. Bałabuch, K. Nobis, J. Szczepański, Kielce 1980, mps w APK.

Wojewódzka Komisja do spraw Upaństwowienia Przedsiębiorstw w Kielcach (1946-1948)

Wojewódzka Komisja ds. Upaństwowienia Przedsiębiorstw w Kielcach rozpoczęła działalność w 1946 r., a jej zadaniem było przeprowadzanie postępowań dotyczących przejścia wszystkich przedsiębiorstw na własność państwa lub osób prawnych prawa publicznego. W zespole tym zachowały się akta dotyczące upaństwowienia zakładów przemysłowych na terenie Kielc. Należały do nich: Zakłady Obróbki Drewna K. Śliwy, Fabryka Garbarska Tanenbaum i Kobel, Młyn Elektryczny i Kaszarnia, Młyn „Herby”, Mleczarnia Okręgowa. Na marginesie wspomnieć można, że zachowała się też dokumentacja przejścia przez państwo Państwowej Komunikacji Samochodowej.

Wojewódzki Urząd Statystyczny w Kielcach (1962-1974)

W utworzonym w 1962 r. Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym w Kielcach funkcjonował Oddział Statystyki Przemysłu. W aktach przez niego wytworzonych znajdują się liczne sprawozdania dotyczące przemysłu, m.in. z produkcji, zatrudnienia, wykonania planów, spisy przemysłowe, bilanse przedsiębiorstw, kartoteki wyrobów.

Miejski Urząd Statystyczny w Kielcach (1962-1975)

W zespole tym analogicznie jak w poprzednim znaczenie dla badania interesującej nas gałęzi gospodarki mogą mieć sprawozdania dotyczące przemysłu na terenie Kielc.

Fabryka „Granat” w Kielcach (1946-1947)

Bardzo skromna ilościowo jest pozostałość aktowa po Fabryce „Granat”. Obejmuje ona zaledwie cztery jednostki archiwalne. Są to plany finansowo-gospodarcze na 1947 rok oraz preliminarze budżetowe i ich wykonanie z lat 1946–47.

Kielecka Fabryka Pomp „Białogon” w Białogonie (1816-1967)

Historia Kieleckiej Fabryki Pomp w Białogonie sięga początków XIX w., kiedy to w miejscowości tej z inicjatywy Stanisława Staszica i Ksawerego Druckiego-Lubeckiego wzniesiono w latach 1814–1817 Hutę „Aleksandra”. W wyniku działalności wymienionych wyżej zakładów powstał zespół archiwalny liczący 625 j.a. i obejmujący materiały wytworzone w XIX w., okresie międzywojennym i Polsce Ludowej.

Tę ostatnią grupę otwiera dokumentacja związana z upaństwowieniem (1947–1948) i rejestracją zakładów. Dużą część stanowią księgi służb poszczególnych komórek organizacyjnych oraz księgi robót warsztatowych i księgi produkcji. Kolejną grupą są instrukcje i zarządzenia wewnętrzne. Do interesujących materiałów należą charakterystyka zakładu z 1951 r., a zwłaszcza dokumentacja sesji naukowej z okazji 150-lecia Zakładów „Białogon” oraz ich skrócona monografia. Szereg jednostek to plany produkcji roczne lub kilkuletnie za lata 1949–1962 oraz sprawozdania z ich wykonania. Liczne są plany finansowe i plany techniczno-ekonomiczne oraz bilanse i analizy ekonomiczne. W omawianym zespole można znaleźć też akta dotyczące postępu technicznego, inwestycji i remontów, a także plany budynków i urządzeń zakładów oraz dokumentację rozbudowy. Zachowały się też m.in. rysunki wykonawcze elektrowni warszawskiej, kanalizacji i wodociągów w Łodzi i Warszawie, gazowni miejskiej w Warszawie. Wśród pozostałej dokumentacji można znaleźć materiały dotyczące plac, protokoły z różnych posiedzeń itp.

Kielecka Fabryka Kwasu Siarkowego w Kielcach (1944-1967)

Dokumentacja dotycząca utworzenia Państwowych Zakładów Chemicznych „Fosfat” w Kielcach 1945–1946 (Zarządzenie Ministra Przemysłu RP z 1945 r. o utworzeniu Zjednoczenia Przemysłu Nawozów Sztucznych i Gazów Przemysłowych z siedzibą w Gliwicach i zaświadczenie ministra przemysłu, że Kielecki Oddział Fabryki Prochu w Pionkach został przydzielony temuż Zjednoczeniu). Istotne znaczenie mają zarządzenia wewnętrzne dyrekcji zakładu z lat 1953–1955, materiały dotyczące likwidacji Kieleckiej Fabryki Kwasu Siarkowego w latach 1963–1967 oraz opis budynków fabryki z 1951 r. Dalej wymienić trzeba plany techniczno-ekonomiczne z lat 1950–1954 oraz plan zdolności produkcyjnej aparatury i zamierzenia organizacyjno-techniczne z lat 1951–1952, bilanse Państwowych Zakładów Chemicznych „Fosfat” w Kielcach z 1948 r., bilanse Kieleckiej Fabryki Kwasu Siarkowego z lat 1951–1960 i 1964–1965, sprawozdania finansowo-rachunkowe Kieleckich Zakładów Przemysłu Chemicznego z lat 1949–1951, preliminarz budżetowy na 1963 r., protokoły z badania bilansów i sprawozdań finansowych, wnioski racjonalizatorskie zgłoszone w latach 1956–1960, plany pięcioletnie fabryki na lata 1956–1960 i 1961–1965, instrukcje technologiczne produkcji kwasu siarkowego, szlamu selenowego, kwasu chlorosulfonowego z lat 1945–1957, analizy gospodarcze i ekonomiczno-techniczne z lat 1959–62. Osobnego zaakcentowania wymagają akta Rady Zakładowej Związków Zawodowych: sprawozdania z wyborów do rady z 1960 r., protokoły z jej posiedzeń z lat 1960–1964 oraz sprawozdania z działalności za lata 1961–1965 i finansowe z lat 1958–1965, a także akt umowy o współzawodnictwie pracy zawartej pomiędzy kierownictwem a radą zakładową w 1955 r., czy wreszcie protokoły i sprawozdania z Konferencji Samorządu Robotniczego z lat 1957–1962. Dużą wartość posiadają kwartalne sprawozdanie statystyczne z wynalazczości z lat 1956–1962 oraz sprawozdanie opisowe z działalności fabryki w 1962 r.

Suchedniowska Huta „Ludwików” w Kielcach (1908-1948)

W zespole tym poza materiałami z okresu przedwojennego i okupacji hitlerowskiej znajduje się nieliczna dokumentacja wytworzona po II wojnie światowej. Należą do niej: bilans otwarcia z 1945 r., protokoły rewindykowanych maszyn (1945 r.), bilans zamknięcia (1945 r.), charakterystyka zakładu oraz bilanse z lat 1946–47.

Kieleckie Zakłady Wyrobów Metalowych w Kielcach (1948-1954)

W tym liczącym 671 j.a. zespole znajdują się materiały dotyczące organizacji zakładów w postaci schematów organizacyjnych z lat 1953–1972 i paszportów przedsiębiorstwa z 1960 i 1964 r. Znaczną część zespołu stanowią plany techniczno-przemysłowo-finansowe z lat 1953–1960. Ogromną grupą są projekty racjonalizatorskie (wynalazcze).

Fabryka Samochodów Specjalizowanych „POLMO-SHL” im. Stanisława Staszica w Kielcach (1975-1995)

W 1974 r. Kieleckie Zakłady Wyrobów Metalowych przemianowano na Fabrykę Nadwozi Samochodowych „Polmo-SHL” w Kielcach. Rok później nazwę tę zmieniono na Fabryka Samochodów Specjalizowanych „POLMO-SHL” im. Stanisława Staszica w Kielcach. W 1996 r. została ona przekształcona w spółkę akcyjną, a obecnie funkcjonują jako Zakłady Wyrobów Metalowych SHL SA.

Do ciekawych materiałów zaliczyć trzeba m.in.: zobowiązania na cześć VIII Zjazdu PZRP 1979–1980, akta dotyczące odznaczenia fabryki w 1976 r. Orderem Sztandaru Pracy II Klasy (scenariusz uroczystości, zaproszenie na uroczystości, wykazy

zaproszonych gości, skład prezydium uroczystości), archiwalia związane z 65. rocznicą powstania fabryki (fotografie, wycinki prasowe, listy zaproszeń, ozdobny druk przyznawania medalu pamiątkowego, druki zaproszeń, scenariusz), rys historyczny i program restrukturyzacji przedsiębiorstwa z 1991 r. czy systematyczna informacja o działalności ekonomicznej i socjalnej z 1976 r. Wyeksponować trzeba w końcu 3 jednostki archiwalne związane ze strajkami w latach 1980–81 i 1 zawierającą postulaty strajkowe 1989 r.

Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Nadwozi Pojazdów Ciężarowych w Kielcach (1974-1994)

Ośrodek powstał w 1974 r. na bazie jednej z komórek Fabryki Samochodów Specjalizowanych „POLMO-SHL” i działał na jej terenie, realizując jej potrzeby. W 1993 r. ośrodek został zlikwidowany.

Zespół archiwalny stanowiący spuściznę ośrodka zawiera: materiały dotyczące organizacji i zarządzania (protokoły rad i komisji, schematy organizacyjne, zarządzenia dyrektora), plany pracy, sprawozdania finansowe, sprawozdania inwestycyjne, analizy gospodarcze, biuletyny informacyjne, dokumentację kontroli, zatrudnienia.

Kieleckie Zakłady Kamienia Budowlanego (1952-1978)

Powstały wskutek upaństwowienia w 1950 r. Fabryki Marmurów Kieleckich (dawnej Spółki Akcyjnej Marmury Kieleckie). Zakłady zajmowały się obróbką marmurów z okolicznych kamieniołomów oraz różnych elementów budowlanych. W 1972 r. zmieniła się nazwa zakładów na Kieleckie Przedsiębiorstwo Produkcji Kruszywa. Pierwszą grupę akt w omawianym zespole stanowią materiały do organizacji zakładów, plany finansowo-techniczne, plany produkcji z lat 1951–1960, sprawozdania z produkcji z lat 1957–1960, sprawozdania z inwentaryzacji, plany i sprawozdania inwestycyjne 1958–1962, zarządzenia i polecenia służbowe dyrektora z lat 1956–1972. Ważną część zespołu stanowią plany postępu technicznego z lat 1958–1964. Duża grupa akt dotyczących kamieniołomu w Bolechowicach, kamieniołomów „Dmosice”, „Jaźwica”, „Korzecko”, „Morawica”, „Leszczków”, „Nawoja Góra”, „Sitkówka”, „Skiby”, „Skrzelczyce”, „Szewce”, „Zygmuntówka”, „Zagrody” oraz obszaru górniczego Chmielnik i Wola Morawicka. Zachowały się księgi protokołów z posiedzeń rady zakładowej oraz księgi imienne robotników.

Zakłady Urządzeń Chemicznych i Armatury Przemysłowej „CHEMAR” (1952-1962)

„CHEMAR” utworzono w 1951 r. W założeniach i planach inwestycyjnych zakładano uruchomienie 4 podstawowych wydziałów: odlewni, kuźni, mechanicznego i rurowni wraz z budowlami pomocniczymi: modelarnią, stolarnią, centralnym laboratorium, obiektami gospodarki energetycznej. 12 września 1991 r. przedsiębiorstwo zostało przekształcone w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa. 31 grudnia 1991 r. po zarejestrowaniu w Sądzie Gospodarczym w Kielcach i wpisaniu do rejestru handlowego „CHEMAR SA” uzyskała osobowość prawną oraz rozpoczęła długotrwały i trudny proces prywatyzacji kapitałowej.

W wyniku działalności wymienionych wyżej zakładów powstał zespół archiwalny liczący 122 j.a. Najliczniej reprezentowane są akta działu organizacji (m.in. zarządzenia i pisma okólne dyrektora, schematy organizacyjne, uchwały, dokumentacja kontroli, zjazdów i konferencji oraz regulaminy pracy). W dokumentacji działu planowania znaleźć można plany techniczno-przemysłowe, plany produkcji, itp. Z działu księgowości zachowały się bilanse. Analizy kompleksowe techniczno-ekonomiczne z lat 1959–1962 to pozostałość aktowa po dziale analizy ekonomicznej. Kilka teczek to akta działu

zatrudnienia i płac (m.in. regulaminy premiowania pracowników, plany zatrudnienia i płac). W dziale zbytu odnajdziemy sprawozdania dla Głównego Urzędu Statystycznego ze zbytu produkcji przemysłowej, z wykonania produkcji eksportowej, z ilości pojazdów samochodowych, stanu taboru kolejowego itp. Nieliczne są materiały wytworzone przez dział kontroli technicznej (sprawozdania z klasyfikacji braków produkcyjnych), dział BHP (kontrola), dział kadr (wyjazdy zagraniczne, odznaczenia państwowe) oraz sekretariat dyrektora naczelnego (referaty dyrektora).

Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Armatury Przemysłowej w Kielcach (1975-1999)

Ośrodek utworzono w 1974 r. Jego zadaniem były prace naukowe, badawcze, konstrukcyjne, technologiczno-projektowe i doświadczalne, zmierzające do przygotowania nowych wyrobów dla branży armatury przemysłowej i specjalistycznej. W 1998 r. rozpoczęła się likwidacja ośrodka zakończona w 1999 r. Wytworzony wskutek działalności omawianego ośrodka zespół archiwalny liczy 265 j.a. W zespole znajdują się akta dotyczące organizacji i zarządzania, rozwoju naukowego i technicznego oraz produkcji, plany techniczno-ekonomiczne, sprawozdania finansowe, bilanse, sprawozdania z działalności, sprawozdania statystyczne. Do interesujących materiałów należą Kronika za lata 1974–1980, wycinki prasowe z obchodów 10- i 15-lecia działalności oraz Biuletynu Informacyjne i Informacje Ekspresowe. Dużą grupę akt stanowi dokumentacja technologiczna.

Elektrownia w Kielcach 1925-1952

Pierwsza elektrownia powstała w Kielcach w 1914 r. Zlikwidowano ją po uruchomieniu nowej elektrowni w 1925 r., nad którą zarząd sprawowało Towarzystwo Belgijskie *Societe d'Entrepises Electriques on Pologne* w Brukseli. W czasie okupacji ustanowiono Zarząd Powierniczy, a w 1946 r. Przymusowy Zarząd Państwowy, który sprawowało Zjednoczenie Elektrowni Okręgu Radomsko-Kieleckiego w Skarżysku. W 1948 r. nastąpiło przejęcie elektrowni na własność państwa. W 1952 r. Elektrownia Kielce Przedsiębiorstwo Państwowe została przejęta przez Zakład Sieci Elektrycznych Kielce. W omawianym zespole przeważa dokumentacja międzywojenna. Z materiałów powstałych po wojnie wymienić trzeba: protokoły z posiedzeń Komisji Oceny Projektów Inwestycyjnych przy ZSE Kielce (1950–1952), akta dotyczące nieruchomości elektrowni (1942–1948), bilanse elektrowni z lat 1945–1947 i 1950, sprawozdanie z 1946 r. oraz materiały dotyczące przejęcia Elektrowni w Kielcach SA pod zarząd państwowy.

Kielecka Baza Remontowa Terenowego Przemysłu Materiałów Budowlanych w Kielcach (1952-1956)

Wspomnieć trzeba także o zespole archiwalnym Kielecka Baza Remontowa Terenowego Przemysłu Materiałów Budowlanych w Kielcach z lat 1952–1956. Przedsiębiorstwo to podlegało Wojewódzkiemu Zarządowi Przemysłu Terenowego Materiałów Budowlanych, a do jego zadań należał remont i konserwacja urządzeń mechanicznych produkcyjnych oraz produkcja części zamiennych maszyn. Zespół liczy 43 j.a. Zostały one akta personalne, akta organizacyjne (zarządzenia wewnętrzne, protokoły z odbytych narad, protokoły zdawczo-odbiorcze, zalecenia i wnioski z narad technicznych i narad partyjno-ekonomicznych) oraz plany pracy i sprawozdania z wykonania planu produkcji, planu zatrudnienia i funduszu płac.

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych Budownictwa Przemysłowego w Kielcach (1973-1994)

Na marginesie rozważań o źródłach do dziejów przemysłu należy zasygnalizować spuściznę aktową Przedsiębiorstwa Robót Inżynieryjnych Budownictwa Przemysłowego w Kielcach, które powstało w 1972 r. Jego przedmiotem było wykonywanie robót inżynieryjnych dla inwestycji przemysłowych realizowanych przez przedsiębiorstwa zgrupowane w Zjednoczeniu Budownictwa Przemysłowego „Południe” w Krakowie. Zespół ten liczy 278 j.a.

Zakłady Mięsne SA w Kielcach (1948-1976)

Jednym z nielicznych zespołów w Archiwum Państwowym w Kielcach stanowiących spuściznę aktową po zakładach przemysłu spożywczego są Zakłady Mięsne SA, liczące 145 j.a. Na zawartość tego zespołu składają się akta dotyczące organizacji zakładów, archiwum zakładowego i kancelarii. Cennym źródłem są zarządzenia wewnętrzne dyrektora z lat 1954–1969 oraz protokoły z konferencji samorządu robotniczego czy narad kierownictwa. Duże znaczenie poznawcze posiadają plany produkcji (w tym także plany skupu zwierząt) i plany finansowe zakładów. Kolejną grupę dokumentacji stanowią sprawozdania finansowe i sprawozdania z produkcji oraz bilanse, a także analizy techniczno-ekonomiczne działalności gospodarczej. Kilkanaście teczek to materiały związane z kontrolą zakładów. W osobnym spisie można znaleźć ponadto bilanse z lat 1964–1995, sprawozdania finansowe z lat 1983–1994, orzeczenia z badania planów finansowych, a także materiały dotyczące nieruchomości zakładów, skupu zwierząt i inwestycji.

Budowlane Przedsiębiorstwo Powiatowe w Kielcach (1950-1955)

Budowlane Przedsiębiorstwo Powiatowe w Kielcach powstało w 1950 r. Podlegało ono Wojewódzkiemu Zarządowi Budowlanych Przedsiębiorstw Powiatowych w Kielcach. W skład przedsiębiorstwa wchodziły Zakłady Wytwórcze „Wolica”, Zakłady Mechaniczne w Skarżysku, Spółdzielnia Budownictwa Wiejskiego w Kielcach. Do jego zadań należało zaspokajanie potrzeb w zakresie wykonania inwestycji budowlanych o zasięgu lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem budownictwa wiejskiego, oraz organizowanie pomocniczej produkcji materiałów i elementów budowlanych dla potrzeb lokalnych. Budowlane Przedsiębiorstwo Powiatowe w Kielcach zostało zlikwidowane w 1955 r., a jego kompetencje przejął Zarząd Budowlany Budownictwa Wiejskiego. W liczącym 23 j.a. zespole Budowlane Przedsiębiorstwo Powiatowe w Kielcach zachowały się materiały dotyczące jego organizacji. Ważną dokumentację stanowią protokoły kontroli, zarządzenia wewnętrzne, plany produkcyjno-finansowe, sprawozdania i analizy z wykonania planów oraz bilanse roczne. Jeden poszyt dotyczy współzawodnictwa pracy.

Kielecki Zespół Budownictwa Przemysłu Drobniego w Kielcach (1951-1956)

Przedsiębiorstwo powstało w 1951 r., a w 1952 r. zmieniło nazwę na Kielecki Zespół Budownictwa Przemysłu Drobniego w Kielcach. Do jego zadań należała realizacja inwestycji przeznaczonych dla potrzeb gospodarki narodowej oraz dokonywanie remontów budynków już istniejących. W zespole zachowały się plany produkcyjne, finansowe i inwestycyjne, sprawozdania z ich realizacji oraz bilanse.

Zjednoczenie Przemysłu Ceramicznego w Kielcach (1950-1973)

W Kielcach od 1968 r. miało swą siedzibę Zjednoczenie Przemysłu Ceramicznego, które przejęło kompetencje Centralnego Zarządu Przemysłu Ceramicznego w zakresie koordynowania i kontroli działalności przedsiębiorstw produkcyjnych zgrupowanych w zjednoczeniu. Zjednoczenie istniało do 1972 r., kiedy połączone ze Zjednoczeniem Przemysłu Szklarskiego utworzyło Zjednoczenie Przemysłu Szklarskiego i Ceramicznego z siedzibą w Warszawie. Spuścizną aktową omawianego zjednoczenia jest zespół o tej samej nazwie liczący 305 j.a. Nie licząc materiałów dotyczących spraw organizacyjnych zjednoczenia funkcjonującego w Kielcach (narady, zarządzenia i pisma okólne dyrektora, plany rozwoju przemysłu ceramicznego), w omawianym zespole dominuje dokumentacja dotycząca zakładów ceramicznych istniejących w całej Polsce. Można tu znaleźć m.in. akta obrazujące działalność Zakładów Porcelany „Ćmielów” w Ćmielowie, Zakładów Wyrobów Ceramicznych „Kolo” w Kole, Zakłady Płytek Ceramicznych „Opoczno” w Opocznie, Zakłady Fajansu im. Rewolucji 1905 r. we Włocławku.

Zjednoczone Zakłady Ceramiczne Płytek i Wyrobów sanitarnych w Kielcach (1973-1982)

Zjednoczone Zakłady Ceramiczne w Kielcach zostały utworzone w 1973 r. wskutek połączenia zgrupowanych w Zjednoczenie Przemysłu Szklarskiego i Ceramicznego „Vitrocer” przedsiębiorstw znajdujących się w Kole, Czeladzi, Radomiu, Wrocławiu, Krasnymstawie, Bolesławcu, Suchedniowie, Ziębicach, Opocznie, Gierałtowicach, Skrzyńsku. Zadaniem działalności Zjednoczonych Zakładów Ceramicznych w Kielcach była produkcja i zbyt płytek ściennych, podłogowych, okładzinowych i elewacyjnych, wyrobów sanitarnych, kamionki kanalizacyjnej, gospodarczej i kwasoodpornej. W 1981 r. zakłady postawiono w stan likwidacji, która zakończyła się w 1982 r. W omawianym zespole (141 j.a.) można znaleźć m.in. akta z posiedzeń Kolegium ZZC i innych organów kolegialnych, akta normatywne i organizacyjne, plany techniczne i ekonomiczne, sprawozdania.

Wojewódzki Zarząd Przemysłu Terenowego w Kielcach (1945-1956)

Zespół zawiera materiały dotyczące Zakładów Obróbki Drewna w Kielcach z lat 1948–1952 (plany finansowe i techniczno-finansowe oraz bilanse), Tartaku i Młyna Gospodarczego S. Michalczewskiego w Kielcach (plan roczny techniczno-przemysłowo-finansowy z 1952 r. i bilans za 1951 r.), Zakładu Graficznego w Kielcach (plan finansowy na 1952 rok, plan techniczno-przemysłowy na rok 1952), Kieleckiego Zespołu Budowy Przemysłu Drobного (plan produkcyjny na rok 1954), a przede wszystkim Kieleckich Zakładów Przemysłu Terenowego (analizy ekonomiczne, plany zatrudnienia i płac, protokoły z narad, karty inwentaryzacyjne zakładów, plany finansowe, plany kosztów, preliminarze budżetowe, bilanse i sprawozdania finansowe, plany szkoleń, skargi i zażalenia) oraz Dyrekcji Przemysłu Miejscowego w Kielcach (sprawozdania, plany finansowe, bilanse, kontrole, budżety, protokoły).

Wojewódzki Zarząd Przemysłu Terenowego Materiałów Budowlanych w Kielcach (1952-1955)

W 1952 r. na mocy postanowienia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach utworzono Wojewódzki Zarząd Przemysłu Terenowego Materiałów Budowlanych w Kielcach, któremu w momencie powstania podlegało 99 zakładów produkcyjnych, zorganizowanych w 9 przedsiębiorstwach. Zadaniem tych placówek był nadzór, koordynacja i kontrola nad przedsiębiorstwami państwowego przemysłu terenowego materiałów

budowlanych. Na zawartość zespołu składają się akta organizacyjne Zarządu Przemysłu Terenowego Materiałów Budowlanych w Kielcach z lat 1952–56, plany zatrudnienia i płac, zadania planu na rok 1954 w zakresie normatyw i środków obrotowych, plan pracy na 1955 r., sprawozdania, plany pracy, analizy ekonomiczne, plany finansowe, bilanse, sprawozdania finansowe, plany produkcji i plany inwestycyjne.

Zakłady Zbożowo-Młynarskie „PZZ” SA w Kielcach (1946-2002)

Obszernym bo liczącym 767 j.a. zespołem archiwalnym są Zakłady Zbożowo-Młynarskie „PZZ” SA w Kielcach. Dokumentacja ta została wytworzona w latach 1946–2002 przez Polskie Zakłady Zbożowe Oddział w Kielcach (1946–1952), Okręgowe Zakłady Zbożowe „PZZ” w Kielcach (1952–1967), Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Przemysłu Zbożowo-Młynarskiego „PZZ” w Kielcach oraz Zakłady Zbożowo-Młynarskie „PZZ” SA w Kielcach. Składają się na nią akta dotyczące zarządzania i organizacji (schematy organizacyjne, regulaminy pracy, normatywy, zarządzenia dyrektora, archiwum zakładowe, protokoły samorządu robotniczego, protokoły z posiedzeń dyrekcji, narad), materiały dotyczące restrukturyzacji przedsiębiorstwa, plany gospodarcze i techniczno-przemysłowo-finansowe oraz plany postępu technicznego, plany zatrudnienia i funduszu płac, plany produkcji i obrotu towarowego, plany zaopatrzenia, inwestycyjne i remontowe, sprawozdania finansowe i bilanse, sprawozdania statystyczne, analizy ekonomiczne, biuletyny z wykonania zadań gospodarczych, regulaminy i normy pracy, kontrole, regulaminy wynagradzania i premiowania, współzawodnictwa, wynalazczości i wniosków racjonalizatorskich usprawniających pracę, BHP, paszporty młynów w Kielcach, Jędrzejowie, Włoszczowie. Na uwagę zasługują akta inwentaryzacji i projekty rekonstrukcji zabytkowego młyna w Krasocinie. W zespole tym można znaleźć też karty inwentaryzacyjne środków trwałych poszczególnych młynów, regulaminy świadczeń socjalnych, ośrodka rekreacji w Cedzynie i Morcinku, regulacje stanu prawnego nieruchomości.

Wojewódzki Zarząd Młynów Gospodarczych w Kielcach (1954-1963)

W zespole tym zachowały się akta dotyczące organizacji, działalności i finansów oraz likwidacji Wojewódzkiego Zarządu Młynów Gospodarczych w Kielcach.

Wojewódzkie Zjednoczenie Przedsiębiorstw Państwowego Przemysłu Terenowego w Kielcach (1959-1975)

Wraz z likwidacją Wojewódzkiego Zarządu Przemysłu Terenowego w 1959 r. rozpoczęła działalność Wojewódzkie Zjednoczenie Przedsiębiorstw Państwowego Przemysłu Terenowego w Kielcach. Do jego zadań należało zapewnienie właściwych kierunków rozwoju państwowego przemysłu terenowego, zgodnie z terenowymi planami gospodarczymi i uchwałami prezydium WRN, oraz koordynacja działalności państwowego przemysłu terenowego w województwie kieleckim, sprawy nadzoru, kontroli i pomocy przedsiębiorstwom. W zespole odnaleziono akta przejęcia przez państwo lub ustanowienia przymusowego zarządu państwowego kieleckich zakładów: Państwowego Zakładu Obróbki Drewna w Kielcach, Tartaku i Młyna przy ul. Szydłowskiej, Fabryki Świec Samolotowych, Zakładów Chemicznych, Wytwórni Wód Mineralnych i Rozlewni Piwa, zakładu stolarskiego, drukarni, Browaru i Wytwórni Wód Owocowych, Wytwórni Wód Gazowych i Rozlewni Piwa, Rozlewni Kwasu Węglowego.

Komitety Zakładowe Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w:

Fabryce Samochodów Specjalizowanych „Polmo-SHL” w Kielcach (1949-1989)

Fabryce Łożysk Tocznych „Iskra” w Kielcach (1953-1989)

Zakładach Urządzeń Chemicznych i Armatury Przemysłowej „Chemar” w Kielcach (1952-1989)

Realizacją polityki PZPR w dziedzinie polityczno-ideologicznej i społeczno-gospodarczej w zakładach pracy zajmowały się komitety zakładowe, podległe Komitetom Wojewódzkim PZPR. Komitety zakładowe odpowiadały przed partią za stan gospodarczy i właściwy tok produkcji w zakładach pracy. Ich zasadniczym obowiązkiem była kontrola i wpływ na pracę administracji przedsiębiorstw w sprawach dotyczących produkcji, ekonomiki, polityki kadrowej oraz warunków bytu i pracy załogi. W Archiwum Państwowym w Kielcach znajdują się 3 zespoły stanowiące spuściznę aktową po komitetach zakładowych PZPR istniejących przy zakładach przemysłowych w Kielcach: Fabryce Samochodów Specjalizowanych „Polmo-SHL” w Kielcach z lat 1949–1989 (175 j.a.), Fabryce Łożysk Tocznych „Iskra” w Kielcach z lat 1953–98 (103 j.a.), Zakładach Urządzeń Chemicznych i Aparatury Przemysłowej „Chemar” w Kielcach z lat 1952–1989 (244 j.a.).

Akta związków zawodowych

Omawianie archiwaliów dotyczących przemysłu nie byłoby pełne bez zasygnalizowania dokumentacji wytworzonej przez związki zawodowe istniejące przy różnych zakładach. Należą do nich następujące zespoły archiwalne: Związek Zawodowy Pracowników Przemysłu Budowlanego – Oddział Zarządu Głównego w Kielcach z lat 1947–1972 (119 j.a.), Związek Zawodowy Pracowników Przemysłu Chemicznego – Zarząd Okręgu w Kielcach z lat 1957–1973 (243 j.a.), Związek Zawodowy Pracowników Leśnych i Przemysłu Drzewnego – Zarząd Okręgu w Kielcach z lat 1953–1975 (240 j.a.). Istotne znaczenie mają też akta Miejskiej Rady Związków Zawodowych w Kielcach z lat 1967–1975, Powiatowej Rady Związków Zawodowych w Kielcach z lat 1967–1975, a zwłaszcza Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych w Kielcach z lat 1946–1981. Osobno wspomnieć trzeba niewielki (4 j.a.) zespół Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Przedsiębiorstwie Przemysłu Zbożowo-Młynarskiego „PZZ” w Kielcach z lat 1975–1997.

Omówiona powyżej dokumentacja, to zaledwie część licznych materiałów dotyczących przemysłu znajdujących się w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach. Poza materiałami odnoszącymi się do kieleckiego przemysłu w archiwum znajduje się szereg zespołów archiwalnych wytworzonych przez zakłady przemysłowe z obszaru między Wisłą a Pilicą. Wśród nich wymienić można przykładowo zespoły: Fabryka Samochodów Ciężarowych w Starachowicach, Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych Spółka Akcyjna w Starachowicach, Zakłady Metalowe w Skarżysku-Kamiennej, Zakłady Przemysłu Gipsowego „Dolina Nidy” w Gackach, Huta „Ostrowiec” w Ostrowcu Świętokrzyskim czy Koneckie Zakłady Odlewnicze w Końskich.

Hubert Mazur (The State Archive in Kielce) The Kielce Source history of industry after 1945 in resources of the State Archive in Kielce

This article aims to introduce scheme and overview of the archives concerning history of Kielce industry in the post-war period. It is a continuation of collective publication titled Source to history of industry in the nineteenth and twentieth-century. Provincial resource in State Archives in Kielce' issued in 1984 by Zenon Guldon . The archives are discussed in provenance order with the priority of general government administration and special teams records, and then archived produced by individual industrial plants operating in Kielce after 1945. A lot of interesting materials about the history of industry in Kielce during Communist period can be found in teams: Kielce Voivodship Office II (1944-1950), Voivodship National Council I (1944-1950), Provincial Commission on Nationalization of Enterprises in Kielce. There are also a few units of legacy of individual industrial plants, such as „Granade” Factory, Kielce Pumps Factory “Białogon” in Białogon, Factory of Sulfuric Acid in Kielce, Ludwików Steelworks in Kielce, Stanislaw Staszic Specialized Car Factory „POLMO-SHL” in Kielce, Plants of Chemical Appliances and Industrial Equipment „CHEMAR”, Kielce Works of Building Stone, Meat Company Inc in Kielce. A separate group of files are Committees of the Communist Party records with the various establishments and documentation produced by trades unions.